

ЕКОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СТАРОВІКОВИХ ДУБІВ У ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМАХ НДЛГ БНАУ

Лозінська Т.П., канд. с.-г. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

Вікові дуби в межах НДЛГ БНАУ мають виняткову екологічну, генетичну та культурну цінність. Вони слугують осередками біорізноманіття, зберігають адаптивний генофонд і формують стабільну структуру фітоценозів, що підтверджено сучасними українськими дослідженнями. Їхня роль виходить далеко за межі господарської продуктивності – вони є ключовими біотопами, генетичними резерватами та культурними символами.

Старовікові дуби є ключовими біотопами для сапроксильних комах, грибів, лишайників, мохів і птахів. У дуплах та тріщинах стовбурів мешкають рідкісні види, зокрема (*Nyctalus noctula*), дятли (*Dendrocopos major*) та сови (*Strix aluco*) [1]. Мертва деревина та мікроекологія вікових дубів підтримують понад 100 видів організмів, що формують складні екосистемні зв'язки.

У межах НДЛГ БНАУ дуби формують стабільну багатоярусну структуру лісу, що сприяє збереженню підліску, трав'яного покриву та мікроклімату та сприяє природному поновленню. Середній вік дубових насаджень, який становить від 200 до 214 років, було встановлено шляхом експериментальних досліджень. Продуктивність старовікових дубових масивів варіюється в межах 429–510 м³ на гектар [2].

Дуби віком 200–300 років мають високу адаптивну здатність до локальних умов, що робить їх цінними для селекції та генетичного збереження. За даними Українського журналу лісівництва, насінневі потомства вікових дубів, відібраних у 1950-х роках, зберігаються на ділянках випробних культур і клонових плантаціях, створених у Лівобережному Лісостепу [3].

В умовах НДЛГ БНАУ вікові дуби використовуються як еталонні екземпляри для формування плюсових дерев та для досліджень природного поновлення й оцінки стійкості до кліматичних змін. Вікові дуби є ландшафтними домінантами, що формують характер території, зберігають історичну пам'ять і мають естетичну цінність. За даними реєстру стародавніх дерев України, дуби часто пов'язані з історичними подіями та культурною спадщиною, що підвищує їхню соціальну значущість [4]. У НДЛГ БНАУ дуби використовуються для екологічної освіти, практичних занять студентів, а також як об'єкти природоохоронної популяризації.

Досліджуючи вікові дуби можна зробити наступні рекомендації щодо збереження та відновлення вікових дубів у межах НДЛГ БНАУ. Перш за все – це інвентаризація та паспортизація (створення реєстру вікових дубів із зазначенням їхніх морфометричних показників, стану та

екологічної ролі). Потрібно проводити регулярні обстеження дерев на предмет хвороб, пошкоджень та антропогенних впливів [5].

Важливим є проведення охоронних заходів через встановлення охоронних зон навколо найбільш цінних екземплярів, обмеження господарської діяльності та рекреаційного навантаження. Відновлення та підтримка дубових насаджень можна проводити за рахунок природнього поновлення, сприяти самосіву дуба шляхом регулювання освітленості та збереження ґрунтового покриву.

Важливим етапом є селекційна робота за рахунок використання насіння від старовікових дерев для створення плюсових культур і клонових плантацій, що зберігають локальний генофонд. Лісівничі заходи, такі як, проведення рубок догляду з метою збереження життєздатних екземплярів та формування стійких багатоярусних насаджень також є одними з головних етапів у проведенні охоронних заходів.

Вікові дуби – це наша культурна спадщина. Включення вікових дубів до місцевих програм охорони пам'яток природи, формування «зелених маршрутів» для громадськості в майбутньому стануть в пріоритеті. В умовах НДЛГ БНАУ проводять наукові дослідження. І саме залучення студентів до моніторингу стану дубів, аналізу їхньої ролі у підтриманні біорізноманіття має велике значення у збереженні вікових дубів.

Література

1. Кушнір А. І., Вакулік І. І. Цінність унікальних вікових дерев – пам'яток природи. Біологічний вісник НУБіП України. 2018. №3. С. 23–30. DOI: <https://doi.org/10.31548/bio2018.03.023>
2. Maliuha V., V. Yukhnovskyi, V. Minder, O. Sytnyk, S. Levandovska, I. Kimeichuk, Ya. Krylov, F. Brovko. Health condition and features of growth of age-old oak forests of natural origin. *Folia Forestalia Polonica, Series A – Forestry*, 2025, Vol. 67 (4), 265–278
3. Лось С.А. Збереження генофонду старовікових дерев дуба звичайного в умовах *ex situ*. Український журнал лісівництва та деревинознавства. 2015. №229. С. 265–271. <https://forestscience.com.ua/uk/journals/229-2015/zbyeryezhyennyaguenofondu-starovikovkh-dyeryev-duba-zvichaynogo-v-umovakh-ex-situ>
4. Гриник П. І., Стеценко М. П., Шнайдер С. Л., Листопад О. Г., Борецько В. Є. Стародавні дерева України: реєстр-довідник. Київ: ПРООН в Україні, 2020. 96 с. <https://pryroda.in.ua/lystopad/starodavni-dereva-ukrainyreiestr-dovidnyk/>
5. Лозінська Т. П. Збереження вікових дерев – внесок у стабільність екосистем та збереження біорізноманіття для майбутніх поколінь. Сучасність і перспективи розвитку лісової галузі, ландшафтної архітектури і землевпорядкування: матеріали конференції. БНАУ, 2025. С. 112–118